

Βιώσιμη Οικονομική και Περιφερειακή Ανάπτυξη

Διάλεξη 1η: Εισαγωγή – Βιώσιμη Ανάπτυξη
και Χωρική Οικονομική Διάσταση

SDGs

Χώρος

Ανισότητες

Συνοχή

Αστική Ανασυγκρότηση

Δομή της Διάλεξης

01

Ορισμοί και Βασικές Έννοιες

Βιώσιμη ανάπτυξη, τοπική & περιφερειακή, αστική ανασυγκρότηση

02

Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs)

Χωρική διάσταση – εδαφική προσαρμογή πολιτικών

03

Χώρος ως Οικονομική Μεταβλητή

Παραγωγικότητα, προσβασιμότητα, χωρικές ανισότητες

04

Ελληνική Χωρική Πραγματικότητα

Περιφερειακές ανισότητες και προκλήσεις

05

Κλιματική & Ενεργειακή Πρόκληση

Αστική προσαρμογή – ενεργειακή μετάβαση

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

Ορισμοί και Βασικές Έννοιες

Βιώσιμη Οικονομική Ανάπτυξη · Τοπική & Περιφερειακή · Αστική Ανασυγκρότηση

Ορισμός Βιώσιμης Ανάπτυξης

Έκθεση Brundtland (1987): «Η ανάπτυξη που ικανοποιεί τις σημερινές ανάγκες χωρίς να θέτει σε κίνδυνο την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους.»

01

**Οικονομική
Αποτελεσματικότητα**

Βιώσιμη μεγέθυνση, εσωτερίκευση
εξωτερικοτήτων, μακροχρόνια ανθεκτικότητα

02

**Κοινωνική
Συνοχή**

Μείωση ανισοτήτων, ίσες ευκαιρίες, κοινωνική
ένταξη και συμμετοχικότητα

03

**Περιβαλλοντική
Ισορροπία**

Προστασία φυσικών πόρων, κλιματική
ανθεκτικότητα, κυκλική οικονομία

Οι τρεις πυλώνες αποτελούν αλληλένδετο σύστημα – καμία διάσταση δεν εξετάζεται μεμονωμένα.

Βιώσιμη Οικονομική Ανάπτυξη

Εσωτερική Εξωτερικότητα

- Περιβαλλοντικές επιπτώσεις ενσωματώνονται στο κόστος παραγωγής
- Φορολογικά εργαλεία: πράσινη φορολογία, ETS, CBAM
- Εξάλειψη παραγωγικών ανισορροπιών που δημιουργούν κοινωνικές δαπάνες

Μακροχρόνια Ανθεκτικότητα

- Δομές που αντέχουν: κλιματικές, χρηματοπιστωτικές κρίσεις
- Διαφοροποίηση παραγωγικής βάσης, μείωση μονοκλαδικής εξάρτησης
- Επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο και τεχνολογική καινοτομία

Στόχος: Αποσύνδεση Ανάπτυξης από Περιβαλλοντικό Αποτύπωμα (Decoupling)

Η παραγωγή αυξάνεται ενώ μειώνεται η κατανάλωση πόρων και οι εκπομπές ρύπων. | European Green Deal 2050.

Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη

ΤΟΠΙΚΗ

Συγκριτικά Πλεονεκτήματα

Αξιοποίηση ιδιαίτερων παραγωγικών χαρακτηριστικών: φυσικοί πόροι, γεωγραφία, ανθρώπινο κεφάλαιο.

ΤΟΠΙΚΗ

Ενδογενής Ανάπτυξη

Τοπικές πρωτοβουλίες και δίκτυα συνεργασίας που δημιουργούν βιώσιμες οικονομικές δομές.

ΤΟΠΙΚΗ

Τοπική Διακυβέρνηση

Δήμοι ως βασικοί φορείς σχεδιασμού και υλοποίησης αναπτυξιακών πολιτικών.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ

Χωρική Σύγκλιση

Στόχος μείωσης ανισοτήτων μεταξύ λιγότερο ανεπτυγμένων και δυναμικών μητροπολιτικών περιοχών.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ

Χωρική Συνοχή ΕΕ

Ισόρροπη ανάπτυξη ώστε οι πολίτες να έχουν ίσες ευκαιρίες ανεξαρτήτως τόπου κατοικίας.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ

Ταμεία ΕΕ

ΕΤΠΑ, Ταμείο Συνοχής, ΕΓΤΑ – χρηματοδοτικά εργαλεία περιφερειακής σύγκλισης.

Αστική Ανασυγκρότηση (Urban Regeneration)

Αστική ανασυγκρότηση = ολοκληρωμένη προσέγγιση αντιμετώπισης της πολυδιάστατης υποβάθμισης αστικών περιοχών μέσα από συντονισμένες παρεμβάσεις.

Οικονομική Διάσταση

Επανεκκίνηση τοπικής οικονομίας

Προσέλκυση επενδύσεων σε
υποβαθμισμένες περιοχές
Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας
Ανάπτυξη τουρισμού και δημιουργικών
βιομηχανιών

Κοινωνική Διάσταση

Ένταξη ευάλωτων ομάδων

Βελτίωση συνθηκών διαβίωσης
Πρόληψη κοινωνικού αποκλεισμού
Συμμετοχή κοινότητας στον σχεδιασμό

Περιβαλλοντική Διάσταση

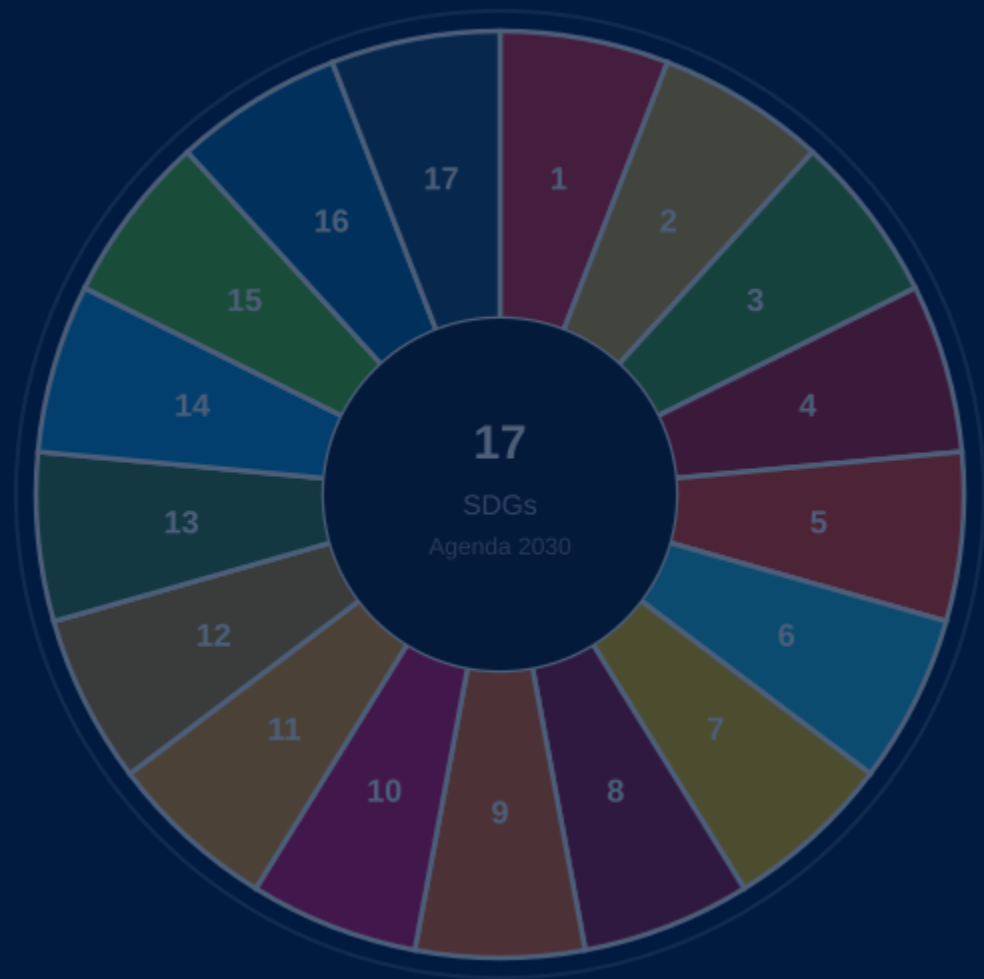
Ενεργειακή & κλιματική αναβάθμιση

Ανακαίνιση κτιρίων, πράσινες στέγες
Ανάπλαση δημόσιου χώρου
Αστική γεωργία & βιοποικιλότητα

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs)

17 Παγκόσμιοι Στόχοι · Ατζέντα 2030 · Χωρική Διάσταση

Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης – SDGs

Βασικοί SDGs με άμεση χωρική διάσταση που σχετίζονται με το μάθημα

SDG 1

Εξάλειψη
Φτώχειας

SDG 8

Αξιοπρεπής
Εργασία

SDG 9

Υποδομές &
Καινοτομία

SDG 10

Μείωση
Ανισοτήτων

SDG 11

Βιώσιμες
Πόλεις

SDG 13

Κλιματική
Δράση

SDGs με Έμφαση στο Αστικό Περιβάλλον

SDG 11 – Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες

- Ανθεκτικές υποδομές και προσβάσιμη κατοικία για όλους
- Βιώσιμα συστήματα μεταφορών για ευάλωτες ομάδες
- Ενίσχυση ικανότητας αντιμετώπισης κλιματικών καταστροφών
- Ο κεντρικός «αστικός» στόχος της Ατζέντας 2030

SDG 9 – Υποδομές, Εκβιομηχάνιση, Καινοτομία

- Ανάπτυξη βιώσιμων και ανθεκτικών υποδομών
- Βιομηχανική αναβάθμιση με αύξηση ενεργειακής αποδοτικότητας
- Διεύρυνση πρόσβασης σε τεχνολογία πληροφοριών

Χωρική Εφαρμογή των SDGs – Εδαφική Προσαρμογή (Localization)

- ▶ Οι παγκόσμιοι στόχοι μεταφράζονται σε τοπικά σχέδια δράσης
- ▶ Δήμοι και περιφέρειες: βασικοί φορείς υλοποίησης – «Voluntary Local Reviews» (VLRs)
- ▶ Τοπική διακυβέρνηση: παρακολούθηση δεικτών SDG

ΕΝΟΤΗΤΑ 3

Ο Χώρος ως Οικονομική Μεταβλητή

Οικονομίες Συγκέντρωσης · Προσβασιμότητα · Χωρικές Ανισότητες

Χώρος, Παραγωγικότητα και Αστικοποίηση

80%

ευρωπαϊκού ΑΕΠ παράγεται σε αστικές περιοχές

2x

υψηλότερη παραγωγικότητα σε μητροπόλεις

Οικονομίες Συγκέντρωσης (Agglomeration)

- Εγγύτητα επιχειρήσεων → διάχυση γνώσης
- Μητροπόλεις: καινοτομία & εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό
- Νόμος Marshall: εξωτερικές οικονομίες – Krugman, Fujita

Προσβασιμότητα και Χωρική Σύνδεση

Μεταφορικές Υποδομές

- ▶ Οδικά & σιδηροδρομικά δίκτυα: μείωση κόστους, χρόνου μεταφοράς
- ▶ Διαπεριφερειακή σύνδεση → επενδύσεις, αγορές εργασίας, εξαγωγές
- ▶ TEN-T: βασικό εργαλείο χωρικής σύγκλισης ΕΕ

Ψηφιακή Συνδεσιμότητα

- ▶ Ευρυζωνική πρόσβαση ως παράγοντας ανταγωνιστικότητας
- ▶ Ψηφιακό χάσμα αστικών-αγροτικών: επιτείνει ανισότητες
- ▶ Στόχος ΕΕ: κάλυψη Gigabit παντού έως 2030 (Digital Decade)

Τύποι Προσβασιμότητας και Αναπτυξιακή Επίπτωση

Φυσική

Υποδομές μεταφοράς
Μείωση κόστους logistics

Ψηφιακή

Ευρυζωνικά δίκτυα
Τηλεεργασία, e-commerce

Οικονομική

Αγορές και χρηματοδότηση
Επενδύσεις & ανάπτυξη

Χωρικές Ανισότητες – Θεωρητικό Πλαίσιο

Νέα Οικονομική Γεωγραφία

Krugman, Fujita, Venables

Κέντρο-περιφέρεια: συγκεντρωτικές (centripetal) vs αποκεντρωτικές (centrifugal) δυνάμεις. Ενδογενής σχηματισμός ανισοτήτων.

Θεωρία Σύγκλισης

Solow, Barro & Sala-i-Martin

Φτωχότερες περιφέρειες τείνουν να αναπτύσσονται ταχύτερα λόγω υψηλότερης αποδοτικότητας κεφαλαίου. Εμπειρική επαλήθευση: μόνο υπό συγκεκριμένες συνθήκες.

Πολιτική Συνοχής ΕΕ

Cohesion Policy 2021–2027

ΕΤΠΑ & Ταμείο Συνοχής: στοχευμένη χρηματοδότηση σε λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες (GDP/κεφ. < 75% ΕΕ). Μικτά αποτελέσματα αξιολόγησης.

Δείκτης Χωρικών Ανισοτήτων ΕΕ: Theil Index

Στην ΕΕ-27, ~40% των διαπεριφερειακών ανισοτήτων αποδίδεται σε διαφορές εντός κρατών-μελών. Η Ελλάδα παρουσιάζει από τις υψηλότερες εσωτερικές περιφερειακές ανισότητες στην ΕΕ (Eurostat 2021).

ΕΝΟΤΗΤΑ 4

Ελληνική Χωρική Πραγματικότητα

Αττική ~40% ΑΕΠ · 227 κατοικημένα νησιά · Ευρωπαϊκές Ανισότητες

Ελληνική Χωρική Πραγματικότητα

~40%

ΑΕΠ στην
Αττική

Υπερσυγκέντρωση στην Αττική

Πρωτεύουσα ως dominant economic hub:
οικονομική, πολιτική, πολιτισμική
συγκέντρωση.

227

κατοικημένα
νησιά

Νησιωτικός Κατακερματισμός

Υψηλό κόστος μεταφοράς, παροχή
υπηρεσιών, εποχική εξάρτηση από
τουρισμό.

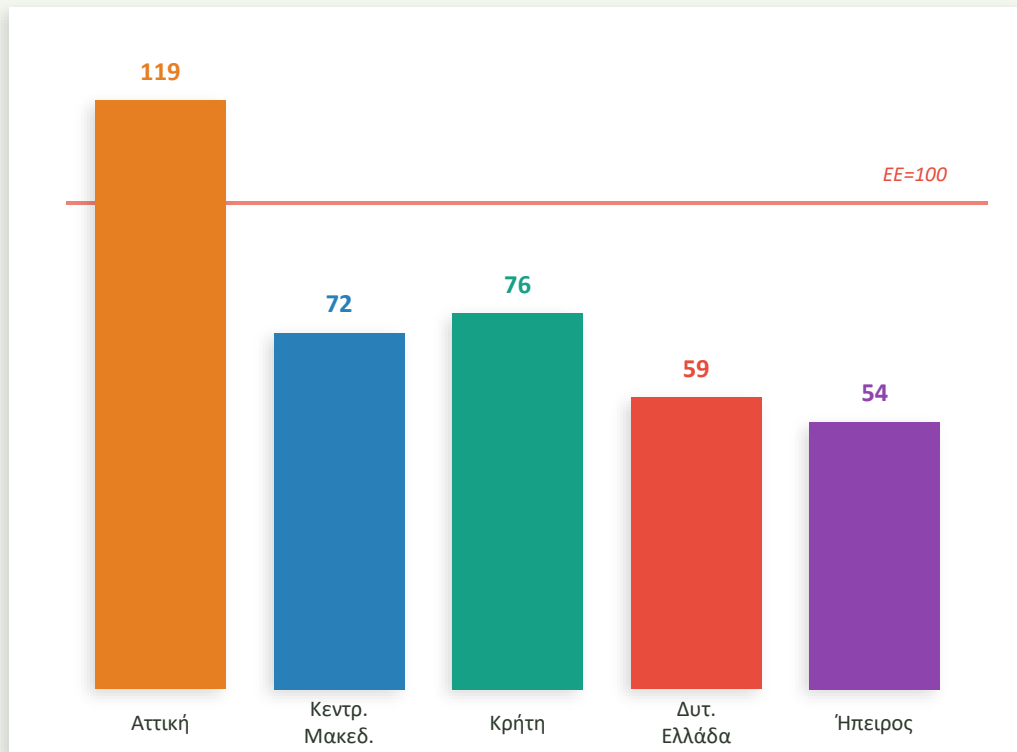
13

Περιφέρειες
ΧΩΡΙΣ σύγκλιση

Ορεινές & Απομακρυσμένες Περιοχές

Αποψίλωση πληθυσμού, γήρανση, έλλειψη
υπηρεσιών: μεγαλύτερη πρόκληση για ΕΥ
πολιτική.

Περιφερειακές Ανισότητες ΑΕΠ/κάτοικο – Ελλάδα

Βασικά Ευρήματα

Ήπειρος & Δυτική Ελλάδα: χαμηλότερο ΑΕΠ/κάτοικο στην ΕΕ

Υψηλά ποσοστά ανεργίας στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες

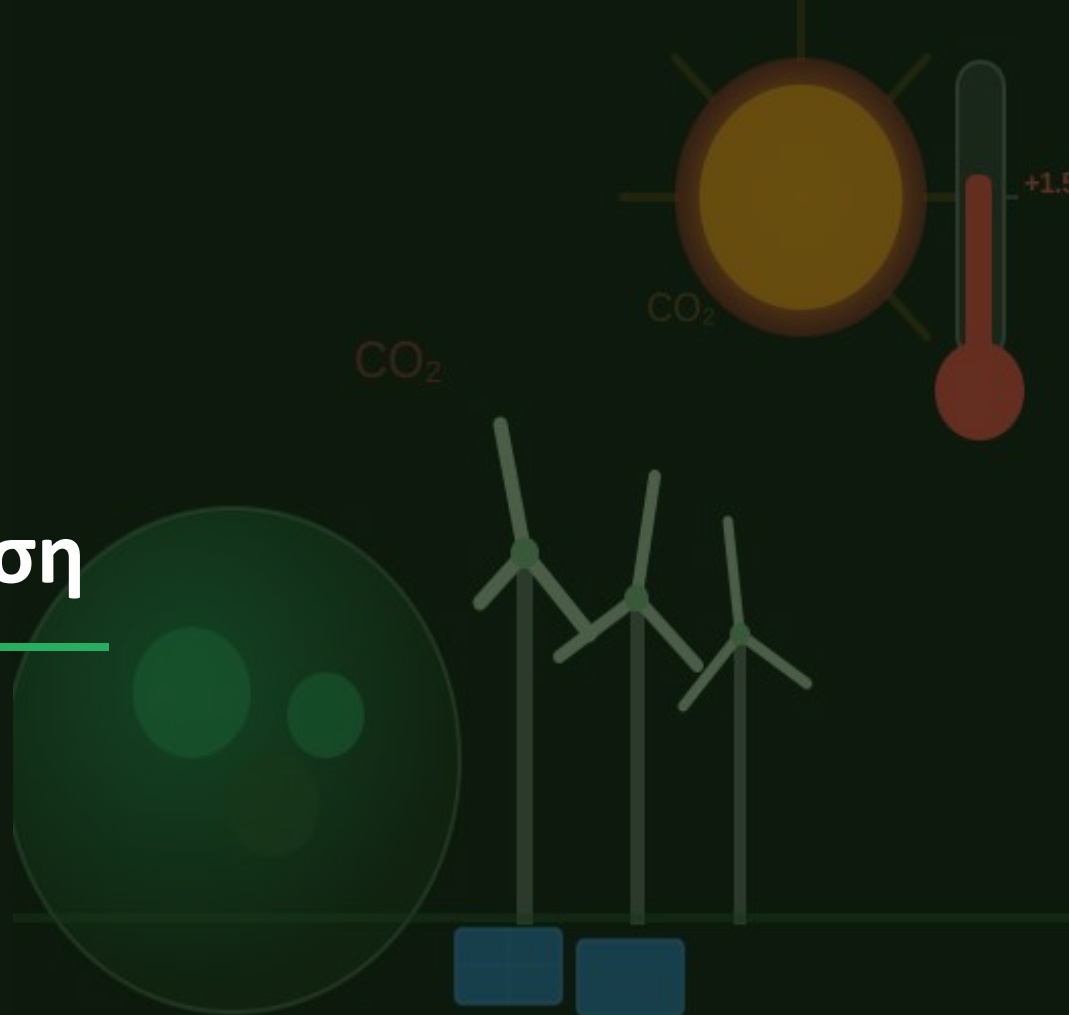
Μονοκλαδική εξάρτηση από τουρισμό: αυξάνει οικονομική ευαλωτότητα

Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά Ταμεία: κύρια χρηματοδότηση για σύγκλιση

ΕΝΟΤΗΤΑ 5

Κλιματική & Ενεργειακή Πρόκληση

Αστική Προσαρμογή · Ενεργειακή Μετάβαση · Green Deal

Κλιματική Πρόκληση & Ενεργειακή Μετάβαση

Αστικές Κλιματικές Προκλήσεις

- Αστική θερμική νησίδα (Urban Heat Island): αύξηση θερμοκρασίας
- Αστική πλημμύρα: αδιαπέραστες επιφάνειες αυξάνουν επικινδυνότητα
- Πράσινες υποδομές & βιοκλιματικός σχεδιασμός ως μέτρα προσαρμογής

Ενεργειακή Μετάβαση σε Αστικό Επίπεδο

- Renovation Wave: μείωση εκπομπών και ενεργειακής φτώχειας
- Αποκεντρωμένη παραγωγή ΑΠΕ: ενισχύει ενεργειακή αυτονομία
- Πράσινο Ταμείο: 100 δισ. € για κλιματική προσαρμογή

Πολιτική ΕΕ: Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία (European Green Deal)

- ▶ Κλιματική ουδετερότητα έως 2050 – ενδιάμεσος στόχος -55% εκπομπές έως 2030
- ▶ Fit for 55: ενεργειακή απόδοση κτιρίων, ETS, CBAM, REPowerEU
- ▶ «100 κλιματικά ουδέτερες & έξυπνες πόλεις» – 7 ελληνικές πόλεις συμμετέχουν

Συμπεράσματα

01

Ο χώρος έχει οικονομική αξία

Η γεωγραφική διάσταση επηρεάζει παραγωγικότητα, επενδύσεις, εισοδήματα και κοινωνική συνοχή.

02

Βιώσιμη Ανάπτυξη = Τρεις Πυλώνες

Οικονομική αποτελεσματικότητα, κοινωνική συνοχή και περιβαλλοντική ισορροπία είναι αδιαχώριστα.

03

SDGs ως Οδικός Χάρτης

Η εδαφική εφαρμογή (localization) των SDGs είναι η γέφυρα παγκόσμιου οράματος και τοπικής δράσης.

04

Ελλάδα: Χωρική Πόλωση

Απαιτούνται ολοκληρωμένες πολιτικές αποσυγκέντρωσης και αξιοποίησης ευρωπαϊκών χρηματοδοτήσεων.

Επόμενη Διάλεξη: Θεωρίες Τοπικής Ανάπτυξης και Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνοχής